

מ"מיסורי" אל הכלא המצרי

רס"ן (מיל') ישראל בן-דוד

על ספרו של אבי וייס "בשבי המצרי במלחמת יום הכיפורים", ההוצאה לאור של משרד הביטחון

ספרים על מלחמות נכתבים בדרך כלל על-ידי מפקדים והיסטוריונים. אבי וייס היה תותחן בצוות טנק במלחמת יום הכיפורים, השתתף בקרבות קשים באיזור החווה הסינית ונפל בשבי המצרי במהלך התקפה על מתחם "מיסורי". הספר נכתב בבית-החולים תל-השומר, לאחר שהמחבר שב מהשבי המצרי. זוהי הראייה והעדות מכלי ראשון נותנים לספר את כוחו ואת ייחודו.

מהספר ניתן ללמוד על המשבר שעבר הלוחם הישראלי באותה מלחמה. האמונה בעליונות צה"ל התחלפה

בהדרגה בספקות ובאכזבות וברצון להעניש את האחראים למחדלים. האווירה עם הגיוס הייתה טובה: "הפרשנים שבינינו הסבירו שאנחנו הולכים להכות במצרים,

לעשות קצת סדר ולחזור הביתה תוך יום-יומיים. הביטחון בכוחנו היה מוחלט" (עמ' 14). הספקות החלו בזמן ההתארגנות

דוקטורנט בהיסטוריה
בעבר

קצין מחקר בכיר באג"מ,
במחלקת היסטוריה ובאג"ת

החפזה והלקויה והתנועה על זחלים דרך באר-שבע לסיני. באיזור טסה, במרחק גדול מהתעלה, הופתע הגדוד מהפגזה מצרית. "קיבלנו הלם. לא תפסתי מה קורה. עברתי הרבה קווי אש, אך

אבי וייס
בשבי
המצרי
במלחמת
יום הכיפורים

מעולם לא הופגזו ממרחק כה גדול מן התעלה" (עמ' 16). ב-12 באוקטובר 1973, לאחר שהצוות לא קיבל מקלע תקין, כתב: "הפסקתי להבין מה קורה לצה"ל"

(עמ' 24).

במהלך הלחימה עצמה העמיק המשבר עוד יותר, כאשר התברר בקרב על מתחם "מכשיר" ובקרב על החווה הסינית, שלא ניתן היה לקיים בתוך הלחימה את המסורת הצה"לית, שלפיה אין משאירים בשטח פצועים וחללים. ב-18 באוקטובר, כאשר הגדוד עלה לעמדות באיזור הקרוב לחווה הסינית, התגלו כ-30 גופות ובתוכם פצוע קשה, שהחילוץ הציל את חייו (עמ' 31-32). ובכל זאת, למרות המשבר, מפגין הכותב רוח איתנה, עיקשות ותושייה, שעמדו לו בקשיי הלחימה והשבי.

הזלזול באויב המצרי התחלף במהלך הלחימה להערכה. ב-18 באוקטובר נסע גדוד השריון שאליו השתייך המחבר באיזור החווה הסינית, בצד מערך נ"ט שכלל גדרות, תעלות ומוקשים. "נדהמנו משנוכחנו לדעת באיזו מהירות בנו המצרים קו הגנה למופת" (עמ' 32). אחר כך, לפני הנפילה בשבי, הופתע לראות את החיילים המצרים מסתערים, וקצין בראשם. (עמ' 43).

מהספר מצטיירת בחריפות השפעתו של הטיל נגד טנקים "סאגר" בשדה הקרב. המחבר מכנה את ה"סאגר" ה"שדונים" שהרסו את השריון שלנו" (עמ' 33). הגדוד

סיים לגרור את גשר הגלילים לקו המים, והטנק של המחבר היה הראשון שחצה אותו והגיע לאפריקה. חוויות הלחימה, הלבטים האם לקחת שלל ומה לעשות בשבויים מצרים מתוארים באופן ישיר ומשכנע.

ב-20 באוקטובר, לפני ההתקפה על "מיסוריי", עבר המג"ד מטנק לטנק והסביר שאין למדינה כוחות נוספים, וכי מי שיהיה זריז יותר ותוקפן יותר, ינצח בקרב. "המג"ד הוסיף שעלינו לעמוד במערכה כיהודים זקופי קומה. דברי המג"ד היו פשוטים ומרשימים. האמת האכזרית טובה יותר מכל דברי הרהב והסרק ששמענו ברדיו" (עמ' 38).

בבוקר ה-21 באוקטובר, לפני ההתקפה על "מיסוריי" (שבמהלכה נפל בשבי), תיאר את האויב כך: "מסות אדירות של חיילים, גמ"שים וטילים נעו בשטח, התחפרו והסוו את עצמן. ים האדם והציוד הסתיים על גבעות מכשירי ויטלויזיה ממזרח" (עמ' 40). הגדוד הסתער חזיתית עם 26 טנקים לתוך כוחות הארמייה השנייה, ובמהלך ההסתערות נפגע הטנק מטיל "סאגר". טנק הסמג"ד, שאליו נצמדו בתקווה לחילוץ, נפגע גם הוא בטיל. הצוות התפורר. שניים מאנשיו הצליחו לחזור לכוחותינו בחווה הסינית, אחד נהרג, והנהג הללי זינק מהשוחה שבה נמצאו ונאבק בקצין מצרי בידיים חשופות, עד שנהרג גם הוא. על גבורתו זו

קיבל את עיטור העוז. המחבר נפל בשבי. כמחצית מהספר מוקדשת לחוויותיו של המחבר בשבי המצרי. הוא מתאר מסכת של עינויים קשים: הרעבה, מניעת מים לשתייה, מכות, התעללות, השפלה, חקירות וניסיונות לשבור את רוחו. העינויים הקשים, שנמשכו כשבועיים, העלו בו את זכר השואה ועוררו בו שנאה למי ששלח אותו למשימה שהביאה לנפילתו בשבי: "הם דרשו שאקלל את משה דיין ואת גולדה מאיר. לא עשיתי זאת. פשוט לא הייתי מסוגל לדבר. גרוני היה יבש כמדבר צחית, ובמוחי עלתה המחשבה שהמצרים נוהגים כנאצים. בצעירותי קראתי ספרים

רבים על השואה, בייחוד את ספריו של ק' צטניק, והתיאורים המזעזעים שלהם צצו במוחי... הרגשתי כמקק הנמעך בבוהן אל הקיר. התחלתי לשנוא את המפקדים ששלחו אותנו למשימת ההתאבדות" (עמ' 52).

במקרה אחד אף התברר שהמצרים ניתקו את המכשירים של חייל מהגדוד שנפצע ונפל בשבי וכך הוא הומת על ידם. היו שבויים שאיבדו את עיניהם כתוצאה ממכות המצרים שרצו להפוך אותם ל"משה דיין" (עמ' 92).

אולם לקראת השחרור הוא פגש גם מצרים שהתייחסו אליו בהערכה ואף בחיבה.

אבי וייס היה תותחן בצוות טנק במלחמת יום הכיפורים, השתתף בקרבות קשים באזור החווה הסינית ונפל בשבי המצרי במהלך ההתקפה על מתחם "מיסוריי". הספר נכתב בבית החולים תל-השומר, לאחר שהמחבר שב מהשבי המצרי. זווית הראייה והעדות מכלי ראשון נותנים לספר את כוחו ואת ייחודו

אסיר מצרי בכלא עבסיה שבו היו כלואים נתן לו 10 פיתות בתמורה לעישון סיגריה בתאו, ואסיר אחר הצדיע לו כאות הערכה לגבורתו, והדבר עורר בו התרגשות רבה (עמ' 75).

הספר גם מאפשר לנו להבין מה עבר על המשפחות שבניהן הוכרזו כנעדרים. לאחר שהגיעה לארץ רשימת השבויים, נמסרה ההודעה רק למשפחות שהתברר כי יקיריהן נמצאים בשבי. כל היתר המתינו עד הבוקר, וכך הבינו שכבר אין להן שום תקווה. נשות חבריו לצוות שנפלו בקרב באו לבית החולים לאחר ששב מן השבי וביקשו לדעת מה עלה בגורלם. "כמה פגישות היו

מזעזעות. אשתו של הללי הופיעה לפני מיטתי כשהיא בחודשי הריונה האחרונים. 'היכן בעלי?' שאלה בקול עצוב. השפלתי את עיניי ולא עניתי. קיוויתי שהיא תבין בעצמה. ליבי כאב. מסכנה. הללי היה גיבור ולא רצה ליפול בשבי, והשאיר אותה לבדה בהריון ועם ילדה קטנה, הירהרתי בעצב. אשתו של מנדי הגיעה אף היא. לחצתי את ידה בדומייה" (עמ' 91). גם משפחתו וחברתו של המחבר עברו סבל רב עד שהתברר שהוא בשבי המצרי.

בספר מופיעה טענה – בהסתמך על תחקיר שפרטיו לא צוינו – ולפיה הקרב על "מיסוריי" ב-21 באוקטובר, שבו נהרגו רבים מחיילי הגדוד שאליו השתייך המחבר, ואילו הוא עצמו נפל בשבי, היה "חסר תועלת". בספר מועלית הטענה שמפקד האוגדה, אריק שרון, התנגד לביצוע ההתקפה, שכן היא נראתה לו "מסוכנת ולא אחראית", אך בסופו של דבר הוא נאלץ לצוות להוראה ישירה של שר הביטחון (עמ' 44).

מכיוון שעד עתה לא פורסמו תחקירים ומחקרים מפורטים שערך צה"ל על מלחמה זו, לא ניתן לבדוק טענה זו לגופה. יחד עם זאת, מדובר בטענה חמורה, שיכולה להוסיף לסבלן של משפחות רבות, המשלמות עד היום את מחיר הקרב הזה. ראוי היה שההוצאה לאור של משרד הביטחון תבדוק את הדברים עם מחלקת ההיסטוריה של צה"ל ותביא בגוף הספר את התייחסותה לאור המחקר ההיסטורי והתיעוד הקיים. באשר לאחריותו הישירה של שר הביטחון, משה דיין, ישנה גרסה אחרת, שפורסמה על-ידי עוזרו, תא"ל (מיל') אריה בר-און, ולפיה ההנחיה הסופית לא ניתנה על-ידי דיין, והוא אף תמה עליה (משה דיין במלחמת יום הכיפורים, עמ' 221-422, 722).

לסיכום: הספר הוא מסמך אנושי מרגש ומעניין עקב היותו עדות מכלי ראשון.

